

Aalisarnermut Piniarnermullu Naalakkersuisoqarfimmut

Tusarniaanermut akissut:

Qasigissat eqqissimatitaanerat atorunnaarsinneqarsinnaanersoq pillugu tusarniaanermut akissummik Pinngortitaleriffik suliaqaqquqqullugu qinnuigineqarsimavoq, qasigissallu eqqissimatitaanerat atorunnaarsinneqassappat qaqugu tamanna pisinnaanersoq ilanngullugu.

Qasigissat piujuaannartitsinissaq tunngavigalugu piniagaalernissaat aqputtissiuunneqassappat suut eqqarsaatigineqaqqaartariaqarnersut ataani nassuaatigineqarput, mianersornissaq pillugu tunngavigineqartartut malinneqarnissaat ilanngullugit. Apeqput Qeqertarsuatsiaani KNAPP-p saaffiginnissuteqarneranit aallaaveqarpoq, akissullu qasigissanut tamanut tunngavoq, Qeqertarsuatsiaanulli qanittoq Majorariaq/Sioraq annerusumik pineqarpoq.

Aqqalu Rosing-Asvid tusarniaanermut akissut akissutaa.

Tunuliaqutaa:

Puisit nuuttartut uninngaannartartullu.

Puisit Kalaallit Nunaata imartaani piniarneqartartut tassaapput puisit nuuttartut uninngaannartartullu akuleriit. Aataat Atlantikup Kitaani 7-8 milliunit missaanniipput, nulusarnerisa mamaartarnerisalu avataatigut puisit taakku Issittup imartaani annerusumik minnerusumilluunniit aalajangersimangitsuni ammassannik eqalukkanillu nerisassarsiorlutik angalaarujortarput. Puisit taakkorpiat illoqarfiup/nunaqarfiup taassumarpiap eqqaani ulluni tulleriinni piniarneqartarnerat qaqutigoortoq sumiissusersiorluni ilisimatuutut misissuinerit paasinarsisippaat. Puisit miliunilikkaat akornanni pisarineqarsimasut tigulaariffigineqarneri uani pineqarput, sumiiffimmilu

pineqartumi ingerlaartoqartuartarpoq nutaanillu takkuttoqartuarterluni. Taamaattumik taakku uumasut assigiaat ataatsimoortut sumiiffinni aalajangersimasuni annertuumik piniagaanissartik peqassuseq eqqarsaatigalugu artunngilaat.

Qasigissat allatut periuseqartarput. Sumiiffiit najukkatik qimanneq ajorpaat, ukiullu ataatsip ingerlanerani nuna aalajangersimasoq arlaleriarlutik qaqqiffikkajuttarpaat. Qasigiaqarfinnut qanittumi najugaqaraanni qasigissanik akulikitsumik takusoqartassaaq (aataanik takusarnermit immaqa akulikinnerusumik), aataanulli allaanerussutaat uaniippoq qasigissat taakkoqqissaat takuneqaqattaartarmata, tungaannulli eqqartoqarpat tammassapput.

Qasigissat oqaluttuarisaanermi piniagaanerat:

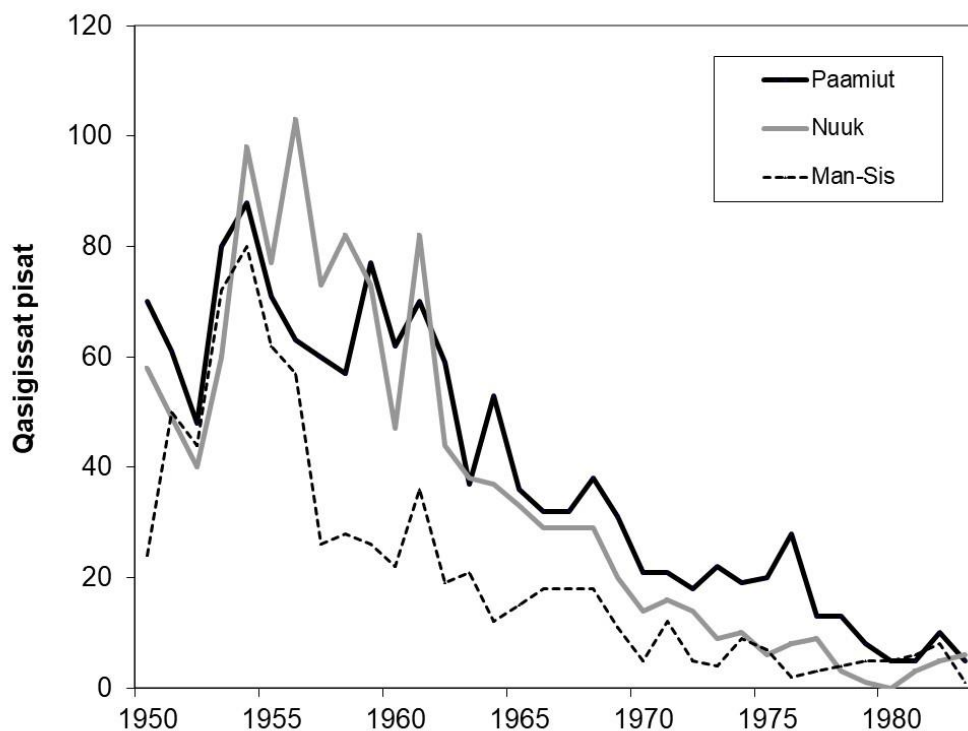
Kalaallit Nunaata Kitaani qasigissat qanoq amerlatigisut pisarineqarsimanerannik missingiut siulleg H.J.Rinkimit 1850-ikkunni suliarineqarpoq. Kalaallit Nunaata Kitaani ukiumut pisarineqartartut 1000-it/ukiumut missaanniissangatissimavai, immaqa amerlanerulaartut, 2.000-lli inorlugit (Rink 1877). Puisinik piujuaannartitsinissamik tunngaveqarluni piniarneq qaqtikkut 10%-it/ukiumut sinnerujussuarterpaa. Taamaattumik ukiumut 1.000-inik ukiuni arlalinni pisaqartoqartarsimaguni Kalaallit Nunaata Kitaani qasigissat taamani 10.000-it missaanniissimassapput.

Qasigissat pisarineqarsimasut pillugit kisitsisitigut paasissutissat siulliit Kalaallit Nunaata Kitaata Avannaani 1939-imi aamma Kalaallit Nunaata Kitaata Kujataani 1945-mi aallartipput (Anon. 1939-87). Qasigissat 1950-ikkunni pisarineqarsimasut 200-nik ikilisimasut, imaluunniit Rinkip nalaani pisarineqarsimasunit naleqqiullugit tallimararterutaanik ikilisimasut kisitsisitigut paasissutissat takutippaat. Pisarineqartartut ikiliartulersimapput, pingaartumik Paamiuninngaanniit Sisimiunut, tassani 1950-ikkunni pisarineqarsimasut agguaqatigiisillugit 180-iupput/ukiumut, 1960-ikkunni 94-iupput/ukiumut kiisalu 1970-ikkunni 33-iupput/ukiumut.

Kisitsisitigut paasissutissat taakku 1980-ikkunni ajorsiertulersimapput, paasissutissanillu katersisarneq 1984-ip missaani unitsinneqarpoq. Kisitsisitigut paasissutissat nutaat (soorlu Piniarneq aqqutigalugu katersorneqartartut) 1992-imi katersorneqartalerput, kukkuneqarsinnaasarpulli (ilaat kukkusunut ikkussuunneqarsimapput – soorlu assersuutigalugu natsiit qasigissat allattorsimaffiannut ilanngunneqarsimallutik). Uumasut arlallit pillugit paasissutissat kukkuneqarput, assersuutigaluguli natseq pillugu paasissutissanut tamanna isumaqarpallaanngilaq, tusindilippassuit pisarineqartarmata,

qasigissanulli tunngatillugu assut nikingatitsivoq, aamma ikitsunnguanik kukkulluni nalunaaruteqartoqaraluarpalluunniit taamaappoq. Taamaattumik qasigissanut tunngatillugu kisitsisitigut paasissutissat tutsuiginartut 1980-ikkunninngaanniit 2010 tikillugu pigineqanngillat, qasigissat eqqissimatitaalernikuummata. Qasigissat ikilerujussuarsimanerat piniartut aalaakkaasumik 1980-ikkunni/1990-ikkunni piniartarsimasut apersorneqarnerisa paasisarsisippaat, qassusersorlunilu nipisanniarnep annertusiartortinneqarnera napittut amerlassusaannut aamma sunniuteqangaatsiarsimavoq.

Sumiiffiit nuliuffiusartut maaarfiusartullu ukiuni qulikkaani kingullerni qimanneqartarsimapput, qasigissallu Kalaallit Nunaata Kitaani nungutaangajassimapput. Kalaallit Nunaata Kitaani qasigissat 1-200-nit amerlanerungaangitsut ilimagineqarpoq, taakkulu amerlanersaat Majorariami Sioqqap eqqaani (Paamiut eqqaani) uumasuppup, kiisalu Kalaallit Nunaata Kujaterpiaani (nunaqarfiup Aappilattup kangiatungaani piaqqisarfiat aamma maaarfigisartagaat), puisillu tassanngaanniit kitaanut tunumulluunniit nerisassarsiortarput.

Takussutissiaq 1. Sumiiffimmi Paamiuninngaanniit Sisimiunut qasigissat pisarineqarsimasut nalunaarutigineqarsimasut.

Kalaallit Nunaanni qasigissat sumiiffiit najortagaasa ilisarnaataat:

Piaqqiortarfii: Uumasut assigiiat ataatsimoortut ilaanni arnavissat katersuuttarput sumiiffimmilu annikitsuararsuarmi piaqqisarput, sumiiffiallu ima annikitsigisarpoq arnaviap piarallip arnaviat allat piarallit takusinnaasarlugit. Tamanna aamma assersuutigalugu Kangerlussuup iluata ilaani (mittarfimmut qanittumi) pisarsimavoq, arnavissat piaqqisaartut amerlasuukkuutaartut takuneqartarsimallutik (Vibe 1990) (ukiuni kingullerni piaqqisaartut ataasiakkaaginnanguit takuneqartarput).

Uumasunik assigiiaanik ataatsimoortunik aamma arnaviaqarpoq piaqqisaartunik 1-2 km-inik akunnilinnik (kisianni taakku akornanni arnavissanik 2-3-nik aamma piaqqisaartoqarsinnaavoq). Nunap Isuata nalaani taamaappoq, sumiiffik piaqqisarfik 15 x 45 km-inik isorartussuseqarluni. Sumiissusersiuilluni misissuinerit aamma takutippaat puisit nuunneq ajortut saniatigut allanik aamma Nunap Isuata nalaani mamaartartunik ukiullu anersaani tassani uumasuusartunik peqartoq, piaqqiffissanngoraangallu tunumut 250 km-inik ingerlaariarlutik Puisortumut piaqqiartortoqartartoq, aammali angutiviaqarpoq tappavunga ingerlaartartunik (Rosig-Asvid 2020). Puisortup eqqaani piaqqiortarfik allaaserineqarsimanngilaq, arnavissalli marluk naartusut tassani piaqqisimasut sumiissusersiuilluni misissuinerit takutippaat, imminnullu 5 km-inik ungasissuseqarsimapput. Juunimi sikorsuaqarnerani tamatuma nalaani angallammik angalaniarneq amerlanertigut ilungersunarsisittarpaa ajornarsivittanngikkuniuk.

Kinguaassiortarnerisa piffissaa: sapaatip-akunnerata ataatsip marlulluunniit ingerlaneranni piaqqisoqakkajuttarpoq, piffissami maajip naaneraniit juulip naaneranut. Uumasuni assigiiyani ataatsimoortuni ataasiakkaani nikittoqarsinnaasarpoq, ukiut arlallit qiviaraanni qaammat angullugu sivisussusilimmik nikittoqarsinnaasarluni. Piaraq sapaatip-akunneri pingasut missaanni miluttarpoq, anaanaatalu piaqqani mamaarnerup aallartinnginnerani qimakkajuttarpaa.

Mamaartarfii: Uumasuni assigiiyani ataatsimoortuni amerlanerpaani puisit amerlanersaat mamaarnerup nalaani sumiiffimmi annikitsumi katersuuttarput (nalinginnaasumik 1-2 Km²-imi), tassani uuttuusarput, amerlanertigut imminnut qanitsuararsuullutik. Nutaanik meqquninniartarput, taamaattumillu meqquisa sorlaannut aammik annertuumik ingerlasoqartariaqartarpoq, tamannalu nunami pisussaavoq, imaaniinnerminni nukimmik

annaasaqarpallaannginnissaat pillugu. Puisit mamaarnerup nalaani, tassalu aggustip qeqqaninngaanniit sitsip aallartinneranut agguaqatigiissillugu 60 %-ii nalunaaqutaq 11.00-iminngaanniit 17.00-imut nunamiittartut, ullullu sinnerani agguaqatigiissillugu annikinnerusumik Nunap Isuata nalaani puisit qaammataasat atorlugit sumiissusersiorneqarneranni takuneqarsinnaavoq. Sialuk, anori issilu aamma peqqutigalugit nunamiittut ikinnerusarput, seqinnertilluguli kiatsillugulu amerlanerusut nunamiittarput. Taamaattumik piffissami tassani ullormi kiatsillugu puisit amerlanerpaartaat mamaarnerup nalaani kisinneqarsinnaasarput. Nunani allani (soorlu Norgemi aamma Islandimi) mamaartarfinni kisitsisoqartarpoq, taamaaliornikkut uumasut assigiiat ataatsimoortut nakkutigineqartarput.

Nunap Isuata nalaani 2009-mi aamma 2010-mi kisitsinermi (piaqqanik suli ujaasisoqarnerani) puisit inersimasut arnavissat angutivissallu maaarfirmiipput (Qeqertani – qeqertaaqqat ataatsimoortut). Tassani 2019-imi (ukiut qulingiluat eqqissimatitsisoqareernerani) kisitsisoqaqimmat puisit inersimasut suaassusaasa immikkoortinneqarsinnaaneranni tamarmik angutiviaapput, aamma aggustip naalernerani arnavissanik piaralinnik suli ataatsimoortunik piaqqiffisarfirmiittoqarpoq. Taamaattumik sumiiffiit ilaanni pissusilersuutinik allaanerusoqartarsinnaavoq, taakkulu kisitsinerni taama ittuni misissuiffigineqassapput nalilersuinermilu ilanngunneqassallutik.

Peqassutsimik killilersuutit: Qasigissat sumiiffik ataaseq najortagartik nalinginnaasumik ornittuartaat sumiissusersiuilluni misissuinerit takutippaat. Puisit amerlanerpaartaasa piffissap annerpaartaani Nunap Isuani sumiiffik ataaseq 20 km-it iluanniittoq maaarfigisarpaat, ataasiakkaat ungasiartumut angalasarput, aggerfimminninngaanniilli 250 km-it sinnernagit. Siornatigut uumasunik assigiiamik ataatsimoortunik arlariinnik tamarmilli immikkut piaqqiortarfilinnik maaartarfilinnillu suleqatigiittunik takusoqartarsimavoq. Uumasunik assigiiamik ataatsimoortunik mikisunik angisuunillu peqartarsimavoq paarlaasseqatigiittoqartarsimaneralu ilimanaateqarpoq. Piaqqiorfiit/maaartarfiit amerlasuut qimanneqarsimanerat H.C. Petersenip 1990-ikkut aallartinnerani apersuilluni misissuinerata (piniartunik apersuineq) takutippaa, aamma misissuereernerani kingornatigut ukiuni tulliuttuni, pingaartumik 1990-2010-mi (eqqissimatitaalinnginneranni), sumiiffiit allat arlallit qimanneqarsimapput (Rosing-Asvid 2020).

Sumiiffiit qasigissanit uteqqaaffigineqartut maannakkorpiaq ilisimasavut tassaapput:

a.) **Kangerlussuaq:** Qasigissat mittarfiup ataatungaani sioqqani 500-600-t tungaannut amerlassuseqartut 1960-ikkunni takuneqarsimapput (Teilmann aamma Dietz 1993). Inersimasut marluk piararlu ataaseq inoorlaaq ilisimasavut naapertorlugit 2019-minngaanniit 2023-mut kisimik takuneqartarsimapput.

b.) **Majorariaq:** (Sioqqap avannaata kitaani (Paamiut)). Sumiiffik tamanna sionatigut apersuinerni taaneqarsimangilaq (Petersen 1993 aamma GTO 1976).

00-kkunni aatsaat piaqqisarfiittut/mamaartarfiittut najorneqartalersimanissaa ilimagineqarpoq.

Ulloq juunip 19-iat 2013: inersimasut marluk kisimiittut aamma marlukkuutaat pingasut (arnaviaq piaralik).

Ulloq juunip 12-at 2014: inersimasut marluk aamma ukiukitsut marluk (1-2-nik ukiullit kisermaat) marluk, kiisalu arnavissat inoorlaanik piarallit takuneqarput.

Ulloq Juunip 23-at 2020: Piniartut Qeqertarsuatsiaarmiut Majorariamut takuniaanissaannik attartorneqarput, takusaminnik kisitseqqullugit. Qasigissat inersimasut 17-19-it missaanniittut kisippaat. Arnavissanik piaralinnik takunngillat. Kisitsinissaq sioqqullugu siallingaatsiarsimavoq, tamannalu arnavissanik piaralinnik takunnginnermut peqqutaasimasinnaavoq. Arnavissat piarallit sumiiffinni siallertumi puisinit tikinneqarsinnaasuniissimasinnaanissaat piniartut isumaqarput, angallammilli tikinneqarsinnaanatik.

Aggusti 31-iani 2023 Majorariami kisitsisoqaqqippoq. Nunaqarfimmi piniartut isumagisimavaa kisitsineq mamarfiup nalaanni. Puisit katerisimaarput arnavissat piaqqallit juuni katerisimaartarfianni. Nal. 14:00 puisit 12 nunamiipput, taamatullu amerlatigisut immami takuneqarput.

c.) **Qeqertat:** (Nunatta Isuata avannamut kangiani). 2009-mi aamma 2010-mi mamarnerisa naajartulernerani misissuisoqarnerani aatsaat taama amerlatigisut takuneqartut, tassalu 32-t. Qasigissat katillugit 42-t aggustip 21-ani 2019-imi takuneqarput. Kisitsilli taanna minnerpaaffissaminiitinneqarpoq, imaassinnaammat suli amerlanerungaatsiarsinnaasut, arnavissat piarallit amerlasuut 2019-imi mamarfimiissimangitsut (Qeqertani) paasineqarsimavoq. Piaqqatik ilagalugit

piaqqiortarfimmiissimapput. Taamaallaat 60 %-ii mamaarnerisa nalaanni aamma nunamiissimapput.

- d.) **Sumiiffit orninneqartartutut ilisimaneqartut saniatigut**, nakkutilliinerit suli ingerlanneqartuarterput, taakkulu paasinarsisippaat qasigissat eqimattat ikittunnguakkuutaat takuneqartarsimasut, taakkulu uumasunik assigiiaanik ataatsimoortunik nutaanik pilersitsisinnaassapput (piaqqiortarfinnik mamaartarfinnillu nutaanik pilersitsillutik). Aamma imaaratarsinnaavoq sumiiffinnik mikisunik suli ilisimanngitsatsinnik piaqqiortarfeqartoq/mamaartarfeqartoq.

Tungaviatigut mianerisassat aamma takussutissiami titartagaq nalinginnaasoq:

Kalaallit Nunaata Kitaani qasigissat suli ikitsuararsuupput, H.J.Rinkip pisarineqarsimasut 1850-ikkunni kisitsinermini inernerisimasaanut naleqqiullugit ikinneerarsuullutik, kisitseriaaseq 1-3-miissangatinneqarpoq. Piniartulli Majorariamut aamma Qeqertanut qaninnerpaamik najugallit (Qeqertarsuatsiaani aamma Aappilattumi najugallit) qasigissanik akulikilliarortumik takusalissapput, tamannalu pisassaaq uumasuni assigiiaat ataatsimoortut amerliartornerat ilutigalugu.

Qasigissat qaqugu qanorlu piniagaaleqqinnissaat pillugu ilitersuummik peqartoqanngilaq, kisiannili Kalaallit Nunaat mianerinninnissaq pillugu NAMMCO-mi isumaqatigiisummik atsiorsimavoq, taannalu najoqqutassiatut atorneqarsinnaavoq. Tungaviit arfineq-pingasut imaani miluumasut tamarmik peqqissuunissaasa uummarittuaannarnissaallu anguniarlugu naammassisariaqakkat isumaqatigiisummi taaneqarput (Ilanngussaq 1).

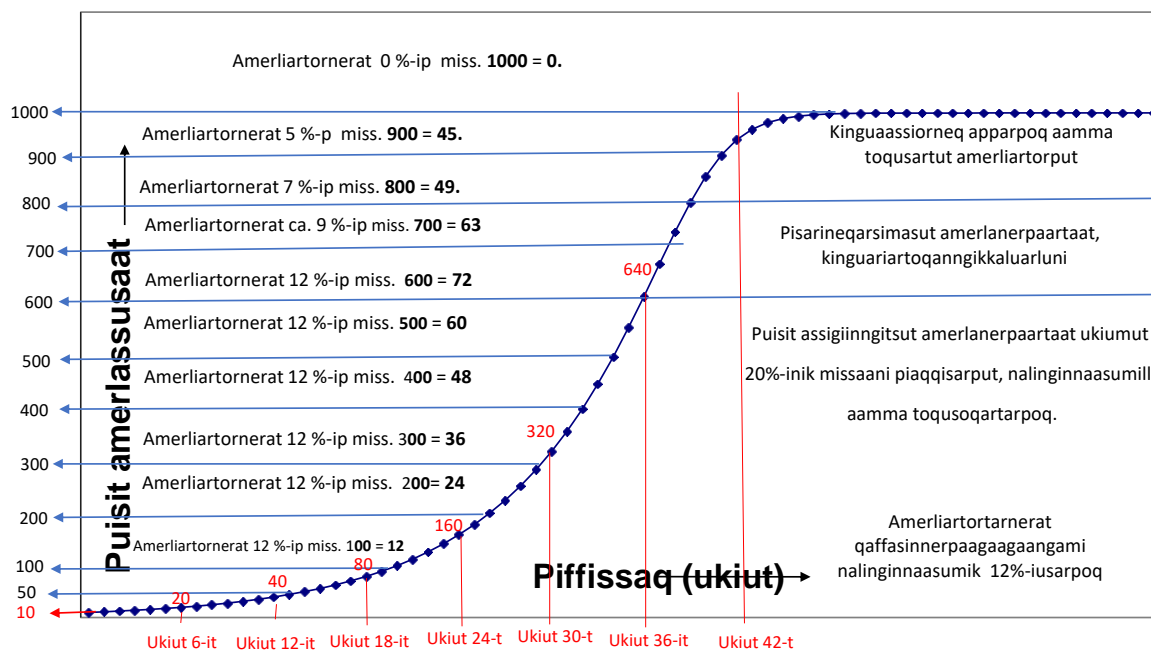
Isumaqatigiissut naapertorlugu imaani miluumasut uumasuni assigiiaat ataatsit 1000-nit ikinnerugaangata ikitsunnguataut nalilerneqartarput (tungavik 4.nr. 4 takuuk Ilanngussaq 1). Piujuannartitsinissamik tungavilimmik naliliinermik inassuteqaatitalimmik suliaqarsinnaagaanni uumasunik assigiiaanik ataatsimoortunik ikitsunnguanik piniartoqarsinnaavoq. Tassa imaappoq qanoq amerlatigineri qularnaavillugu nalunngikkaanni piniagaanerallu uumasunut assigiiaanut ataatsimoortunut qanoq sunniuteqassanersoq nalunngikkaanni. Tungavilli alla aamma atuuppoq, tassalu uumasuni assigiiaat ataatsimoortut ikitsunnguakkuutaartut amerliartoqqinnissaat eqqarsaatigalugu piniagaaneranni amerlassuseq aalaakkaasutut killiliunneqartartoq 60 %-i anguneqartariaqarmat – tassa imaappoq ukiuni arlalini eqqissimatitsisoqareerneratigut (tungavik nr. 3 takuuk Ilanngussaq 1). Imaanngilarli amerlassutsimut aalaakkaasumut 60 %-

imut killiliunneqarsimasoq sinnerraanni aatsaat piniartoqarsinnaasoq, uumasulli assigiiaat ataatsimoortut 60 %-i ataallugu amerlassuseqalersimappata piniakkat ima amerlassuseqartigissanngillat uumasut assigiiaat ataatsimoortut 60 %-imut isumannaatsumik qaqiniarnerannut akornutinnngussalluni.

Puisit assigiiaat ataatsimoortut amerlanerusinnaagaluarlutik ikinnerungaatsiartut amerlanertigut amerliartornissamut periarfissaqarnerusartut misissuinerit takutippaat. Amerlanertigut ksitsisinngorlugu 12 %-it missaanniittarpoq, uumasuni assigiiaat ataatsimoortut taamaalillutik ukiut arfinillit ingerlaneranni marloriaatinngorsinnaassallutik. Puisilli amerlassusaat aallaqqaammut arriitsunnguamik qaffakkiartussaaq, 50-ininngaanniit 100-nut (ukiut arfinillit ingerlaneranni 50-it sinnerlugit amerleriassapput) amerlinissaat 500-ninngaanniillu 1000-inut (ukiut arfinillit ingerlaneranni 500-t sinnerlugit amerleriassapput) amerlinissaat assigiippoq, marloriaammik amerlassuseqalernissaannut piffissaq atugassaat sivoqatigiimmat (takuuk takussutissiaq 2). Uumasut assigiiaat ataatsimoortut amerlanerpaaffissaat 60-70%-imiiginnarnissaat anguneqarsinnaassappat sukkasuumik amerliartornerat attatiinnarneqarsinnaanngussaaq. Puisit tamatuma kingornatigut akulikitsumik nerisassanik unammisalissapput amerlassusaallu sukkasuumik appassalluni, taamaalilluni uumasut assigiiaat ataatsimoortut 100%-inngorpata amerliartornerat 0%-iinnanngussalluni (uumasut assigiiaat ataatsimoortut amerlassusaasa aalaakkaasumiinnerat) (Takuuk takussutissiaq 2).

Assersuutigalugu Newfoundlandimi aataat imminnut qanitsuaraarsuullutik uumasuusut akornanni naartumik katatsisarneq annertoorujussuuvoq, tamatumalu kingunerisaanik amerliartornerisa unikaallangaatsiarnerannik kinguneqarpoq. Imminnut qanillutik uumasuunerat aamma kingunipiloqarsinnaasarpoq, puisit nappaatinik, uumasuaqqanik miluuffigisaminnik ilanngartuisunik assigisaannillu imminnut akulikinnerusumik tunillassinnaammata, taamaalilluni imminnut qanitsuaraallutik uumasuusarnerat toqusartut/sanngiillisartut amerlassusaasa amerleriaateqarnerannik aamma kinguneqartarpoq.

Qasigissat najortagaata nammataqarsinnaassusia (annertunerpaamik qasigissat ataatsimoortut 1000-it)

Takussutissiaq 2. Puisit uumasut assigiiat ataatsimoortut ikitsuarsuunerminngaanniit (10-t) amerlanerpaaffissaminnut killissagunik kisitsisit nalinginnaasumik qanoq allanngorartigissanersut takussutissiami takuneqarsinnaapput (uani pineqartumi amerlanerpaamik 1000-it). Amerliartornerat nalinginnaasumik qaffasingaatsiassaaq uumasut assigiiat ataatsimoortut atatsimoortut amerlassusissarisartik 60 %-i ataassimatillugu, uumasut najortagaasa nammassinnaasaat eqqarsaatigalugit (uani 12 % atorparput, qaffasinnerulaarsinnaavoq imaluunniit appasinnerulluni, apeqqutaalluni nalinginnaasumik suna toqqutigisimanagera). Uumasut assigiiat ataatsimoortut ikikkaangata arriitsunnguamik amerliartortarput, amerlassuseq aamma qanoq amerliartortigisoqarnera apeqqutaasarmat. Amerliartornerat (kisitsisit eqqarsaatigalugit) ukiumiit ukiumut nalinginnaasumik qaffakkiartortarpoq, uumasuni assigiiat ataatsimoortut amerlanerpaaffissartik 60-70%-i missaanniittoq angugaangamikku. Amerlassusaasa qaffakkiartornerat tamatuma kingornatigut sukkasuumik appariaateqartarpoq, uumasut assigiiat ataatsimoortut amerlassusaasa aalaakkaasumiiffissartik tikikkaangamikku.

Majorariaq aamma uumasut najortagaasa sanianni najortagarineqarsimasut qimatat:
Kalaallit Nunaanni qasigissat piaqqiortarfii mamaartarfiilu qimatat arlalissuupput, puisit nungutaasimanerannik peqquteqarunartumik. Taakku qasigissanit najorneqartaleqqinnissaat kissaatigineqassappat uumasut assigiiat ataatsimoortut kinguleruttut unammillerneqarpallaarnatik amerlassuseqartinnissaat

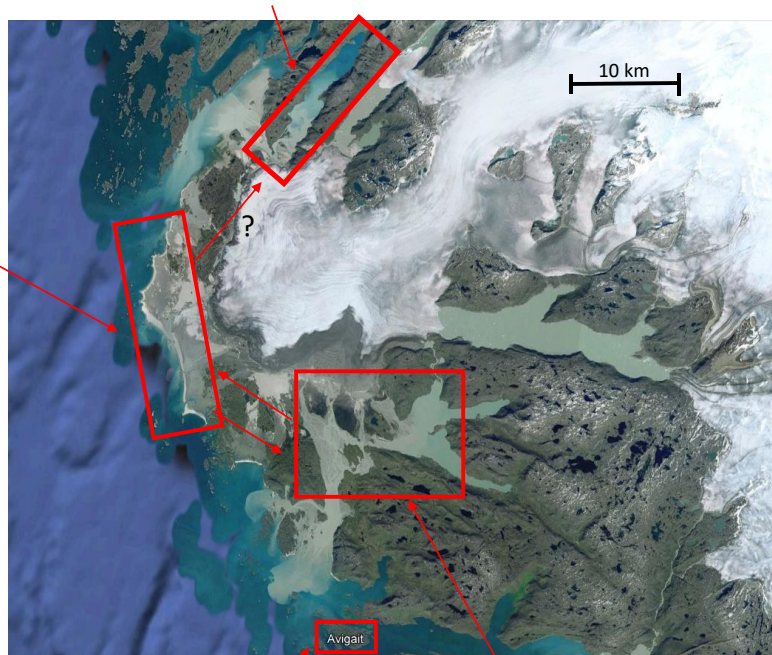
pinaveersimatinneqartariaqassaaq (60-70%-it ataallugit). Amerlanerpaaffissartik qanillattorsinnaasariaqarpaat, taamaalillutik nerisassaminnik unamminissaat qaninnerulerniassammat, taamaaliornikkut sumiiffinnut allanut ingerlasoqarsinnaalernissaa anguneqarsinnaangussammat.

Majorariaq qasigiarpassuarnik qangatut pisaqangaatsiarfiusarunnaarsimavoq. Sumiiffik taanna atuakkiarineqarsimasuni taaneqarsimangilaq, piaqqiortarfittullu/mamaartarfittullu piffissami tamatuma nalaani (00-ikkut aallartinneranni) atorneqalersimanissaa ilimanaateqarpoq, qasigissat sumiiffik kujasinnerusumiittoq ileqqoq malillugu piaqqiorfigisarsimasartik piffissami tamatuma nalaani atorunnaarsimarpasimmassuk (takuuk takussutissiaq 3). Sumiiffik tamanna sermimit iigartartumit annertuumik (nagguatsup isigaatut ilusilik) sunnersimaneqarpoq, aasakkut sermip aannerani kuunnik, tatsinik marulloqarfinnillu pilersitsisimasumik. Sumiiffiit taakku ilaat angallammik tikikkuminaatsorujussuupput, sermillu iigartartup kujatinnguani sumiiffik qasigissanit uumasunit assigiiaanit ataatsimoortunit amerlasoorujussuarnit piaqqisarfiusimavoq. Qasigissat sumiiffik pineqartoq 1950-ikkunni qimassimagaat Petersenip nalunaarsugaani (1993) takuneqarsinnaavoq, tamannali ilumuunngitsoq piniartoq utoqqaq Avigaani najugaqarsimasoq allalu Qeqertarsuatsiaaninggaanneersoq oqarput. 1960-ikkut angullugit suli qasigiarpassuusimasut oqaluttuarput, aamma GTO-p (1976) sumiiffik tamanna piaqqiorfittut atugaasutut nalunaarsorsimavaa. Qasigissat Sioqqap nalaani hundredelikkaat 1960-ikkunni arlaleriarluni takusarsimallugit piniartoq utoqqaq aappaa oqaluttuarpoq (takuuk takussutissiaq 3). Puisit tassani mamaartarsimanerat amerlasoorsuullutik ataatsimoortarsimanerisa paasinarsisippaat. Angallatit Nuumminngaanniit aggerlutik Sioqqap sineriaani qassusersorlutik pisaqangaatsiartarsimasut takusarsimallugit aamma oqarpoq. Puisit sineriammit maanna tammarsimapput, sumiiffimmullu Sioqqap tunuanut tunuartersimallutik, pingaartumik sumiiffiup Tininnertuup aamma Niaqornarsuup akornanniittumut, kingornatigullu Majorariami nassaarineqarput. Sumiiffinni taakkunani pinngortitap pissusaa ilaatigut nammineq illersuisuusarpoq, tikikkuminaanneri peqqutaallutik aqquutillu ikkatsuararsuit isorartuut aqquutigineqaqqaartariaqartarmata. Ulikkaangat umiatsiaaqqanik nalinginnaasumik taamaallaat aqquutigineqarsinnaasarput. Iluatsikkaanni akunnerit ikitsunnguit kisimik tassaniittoqarsinnaasarpoq, taamaangippat anillannissamut uleqqinnissaa (akunnerit 11-12-it) utaqqisariaqartarpoq.

Majorariami assiliivik piffissami sivisuumi assileeqattaartartoq qasigissat qanga piaqqiorfigisarsimasaanni juunimi 2014-imi ikkunneqarpoq. Sumiiffik puisinit najorneqartarsimasoq annikitsuinnaq takuneqarsinnaavoq, puisilli sumiiffimmi nakkutigineqartumi juulimi ulluni amerlanerpaani peqarneq ajortut takuneqarsinnaavoq, aggustilli affaani kingullermi uteqqittarput (mamaarnerup nalaani) (takussutissiaq 4). Tassa imaappoq puisit Majorariami juunimi kisinneqarsinnaasarmata (piaqqat amerlassusaat x 5 = uumasut assigiiat ataatsimoortut) aamma puisit aggustimi katersuuttarfigigunagaanni (puisit mamaarnerup nalaani nunamiittut amerlassusaat x 1.7 = uumasut assigiiat ataatsimoortut). Sioraq aamma Sioqqap tunua piaqqiortarfikoq nakkutigineqartariaqarpoq, uumasut assigiiat ataatsimoortut amerliartortillugit piffissap ilaani atorneraqqilersinnaanera ilimanaateqarsinnaammat.

Majorariaq Uumasut assigiiat ataatsimoortut tassaniittut 2003-mili qularnaarlugu ilisimaneqarput, immaqa aamma siusinnerusukkut tassaniittoqarsimasinnaavoq, allaaserisanili taaneqarsimanngillat.

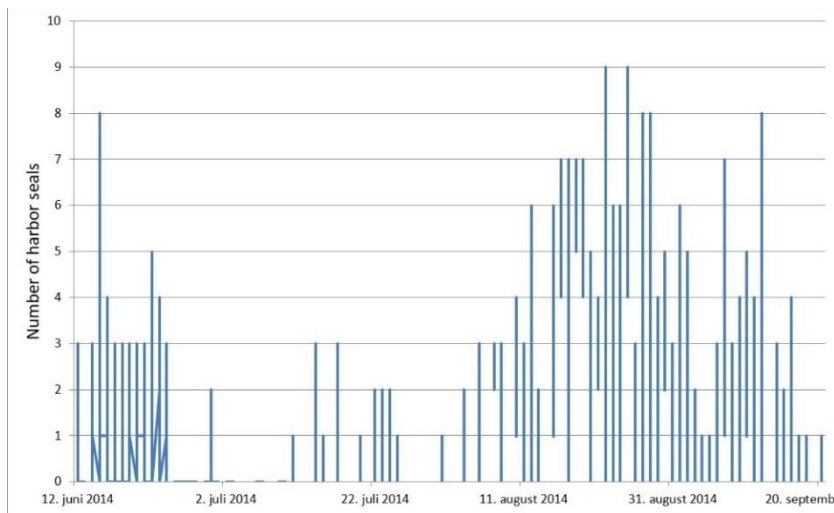
Qasigissat hundredelikkaat 1960-ikkunni kisinneqarsinnaasarsimapput. Sissaq manna **Sioraq** uumasunut assigiianut ataatsimoortunut mamaartarfiusimagunarpoq, uumasut taakku aamma sumiiffimmi Sioqqap ikkattortaaniittup ilaani piaqqiortarsimagunarput aamma immaqa Majorariami massakut uumasut tassaniittarsimasinnaapput.

Avigaat, nunaqarfeeraq 1985-imi

Piaqqiortarfik: 1960-ikkunni atornerukkiartulersimavoq, aama ilimanarpoq 00-ikkunnili

Takussutissiaq 3. Tassani Majorariaq kiisalu sumiiffiit allaat qasigiarparujussuarnit sionratigut piaqqiorfiullutillu mamaartarfiusimasut.

Figur 4.
Piaqqisarfiit ilaanni qasigissat amerlassusaai (Majorariami). Assiliivik assiliisarpoq asseq ataaseq akunnerip ataatsip iluani. Piffissap 12/6 - 20/9 - 2014.

Majorariami qasigissat illersornissaat kiisalu pitsaanerusumik aqunneqarnissaat anguniarlugu ilisimasaqarnerulernissarlu pillugit siunnersuutit.

- 1.) Qassutit atornerqarnissaannut aamma sineriak tamaat Majorariaminngaanniit Sioqqap kujataanut puisinniarnissamut inerteqqusiornissamik suliaqartoqassasoq (sumiiffik Sioqqap tunuaniittoq ilanngullugu).
- 2.) Qeqertarsuatsiaani piniartut akornanni apersuilluni misissuineramik suliaqartoqassasoq, taamaaliornikkut qasigissat 2010-minngaanniit eqqissimatitsinerup kingorna pisarineqarsimasut/pisarisuukkat sapinngisamik amerlanerpaat nalunaarsorneqarniassammata. Pisarineqarsimasut/pisarisuukkat pillugit kikkut tamarmik oqaluttuarsinnaassappata pisaqarsimasut/pisaqartoorsimasut pillaatissaraluannik isumakkeerinnittoqaqqaarnissaa/qulakkeerinnittoqaqqaarnissaa pisariaqassaaq, oqaluttuartunut unioqquutitsilluni pisaqartoqarsimanagera pillugu unnerluutiginnittoqannginnissaa pillugu. Sumiiffiit ilaanni (Sioqqap aamma Majorariap avataani) qassusersorluni/piniarluni pisaqartoqartuassappat/pisaqartoortoqartuassappat sumiiffiit taakku eqqissimatikkallarnerqarnissaat isumaliutigineqartariaqassaaq, tamannalu atuutissaaq qasigissat amerlassusaasa kissaatigineqartut anguneqarnissaata tungaanut.

3.) Pisanreqarsimasut/pisarisuukkat tamarmik siunissami nalunaarsorneqartalissapput (neqi aamma ameq qanoq pineqartassanersut pillugit aaqqiissutissamik suliaqartoqassaaq).

4.) Kitsisoqarli (aallaqqaammut ukiut tamaasaluunniit), arnavissat piarallit amerlassusaat aamma puisit mamaartut amerlassusaat paarlakallugit. Piaqqat inunngoqqammertut amerlassusaat nalinginnaasumik uumasut assigiiat ataatsimoortut 20 %-iinik amerlassuseqartarput, aamma puisit mamaarnerup nalaani nunamut qaqisimasut amerlassusaat uumasuni assigiiiani ataatsimoortuni 60%-it missaanniittarput. Taamaattumik mamaartut-kisitat piaqqanit-kisitanit naleqqiullugit pingasoriaammik amerlanerunissaat kissaatiginarpoq. Kisitsisit nikingarujussuassappata, ukiuni tulleriinni arlalinni, puisit ilaat ilanngullugit kisinneqarsimanninnerannik paasineqassaaq (piaqqat inoorlaat imaluunniit puisit mamaartut). Kisitsinerut ilanngullugu Sioqqap tunuani piaqqisarfik nakkuneqartariaqarpoq, Sioqqami mamaartarfik ilanngullugu. Sumiiffiit taakku siunissami atorreqaqqilernissaat ilimanarpoq, puisinillu Majorariameersunik kisitsinermit taakku ilanngullugit kisinneqartariaqarput.

5.) Kisitsinerit aamma alakkarterinerit Qeqertarsuatsiaani piniartunit ilaatigut ingerlanneqarsinnaapput (Pinngortitaleriffik oqaloqatigisarneratigut Pinngortitaleriffimminngaanniillu akilerneqartumik).

Anguakkat:

- a.) Majorariami/Sioqqami uumasut assigiiat ataatsimoortut amerliartussasut sumiiffimmilu Sioqqap tunuani piaqqiortarnertik aallarteqqissagaat. Tamatuma malitsigisaanik Sioqqami mamaartarfiup atoqqilerneqarsinnaaneranik tamanna kinguneqarsinnaavoq.
- b.) Majorariami amerliartornerat kiisalu Sioqqap avataani iluanilu sumiiffiit ilaat malittarineqassasut, uumasut assigiiat ataatsimoortut amerliartornissaaannut periarfissinneqassasut, tamannalu pissaaq uumasut assigiiat ataatsimoortut amerliartornerisa appariaateqarnissaasa tungaannut, taamaalisoqarnerani uumasut assigiiat ataatsimoortut amerlanerpaaffissartik, tassalu 60/70 %-it angusimassagaat takuneqarsinnaalissaaq (takuuk takussutissiaq 2).

c.) Puisit uumasogatigiit ataatsimoortut hundredelikkaat arlallit angugunikkit (siornatigut taama amerlatigisimanerat ilisimavarput), amerliartornerminnilu amerlanerpaaffissartik 60/70 %-it qaangersimagunikkit, uumasut assigiiat ataatsimoortut amerlassusaasa piginnarneqarnissaasa qulakkeernerisigut piniarneqarnissaat pillugu pilersarusiortoqarsinnaangussaaq, pisassiisoqartalerneranik taarserneqarsinnaasumik.

Anguniakkap angunissaanut piffissaliusaaq qanoq sivirususeqarpa?

Amerliartornerup 12%-imiittarnera nalinginnaasorujussuuvoq, puisit ikitsuaraariarlutik amerliartoraangamik, soorlu assersuutigalugu ukiuni amerlasuuni piniagaarujussuarsimagangata, imaluunniit toqussutaasinnaasunik nappaateqarsimagaangata, taamaattoqarsimanera Danmarkimi takuneqareerpoq. Amerliartornerat 12%-imiissappat uumasut assigiiat ataatsimoortut amerlassusaat ukiut arfinilissaani marloriaatinngorsimasassapput (takuuk takussutissaaq 2). Uumasut assigiiat ataatsimoortut oqarutta massakkut 50-it missaanniittut, taava ukiut arfinillit qaangiuppata 100-ssapput, ukiut 12-it qaangiuppata 200-ssapput ukiullu 18-it qaangiuppata 400-ssallutik. Sukkasuumik amerliartussapput, amerliartornerallu tassanngaannaq unissaaq (amerlanerpaaffissartik 60-70%-i angugunikku).

Oqarutta amerlanerpaaffissaat 1000-miittoq, taava imaappoq 60%-it=600-t ukiut 20-t sinnilaarlugit qaangiuppata anguneqarsimassaaq. Imaappat uumasut assigiiat ataatsimoortut amerlassusaasa aalaakkaasumiinnerat tassaasoq puisit 500-it sinnilaaginnarlugit amerlassusillit, taava 60%-it=300-t ukiut 15-it qaangiunneranni anguneqarsinnaasimassapput.

12%-imilli qaffakkiartortoqassappat pisarineqartarnerat/pisarisoorneqartarnerat appasittariaqarpoq, uumasulli assigiiat ataatsimoortut amerliartortillugit, inuit qasigissallu imminnut naammattoortarnerat akulikitsumik pisarnissaa qularnangilaq. Taamaattumik nalinginnaanngitsumik toqussutaasartut (pisarineqarsimasut/pisarisuukkat) suunersut paasiniarlugit ataavartumik nakkutilliisoqartariaqarpoq, sumilu pisarneri ilanngullugit, kiisalu amerliartornissaat qulakkeerneqassappat iliuuseqartoqartariaqassalluni.

Bilag 1.

SC 29-p NAMMCO-mi arfernik puisinillu aqutsinermi mianersortumik suleriuseqarnissamut tunngavii:

1. Piujuartitsinissaq eqqarsaatigalugu miluumasunik imarmiunik inuit piliaannik toqusarnerat misissorneqartariaqarpoq.
2. Piujuartitsisumik aqutsinermi inuit piliaannik toqusarnerat, akongusersorneqartamerat nerisaminnillu unammilleqatigiittarnerat eqqaassaangikkaanni, uumasogatigiit agguaqatigiissillugit 60 %-it sinnerlugit amerlassuseqartinneqartariaqarput imaluunniit amerlatigeqqitsinneqalertariaqarput.
3. Uumasogatigiit 60 %-it inorlugit amerlassuseqalersimassappata, piffissap sivisuallaangitsup ingerlanerani 60 %-it angullugit amerlassuseqalernissaat siunertaralugu aqunneqassapput. Assersuutigalugu toqusartut amerlanerpaaffilerlugit uumasogatigiit minnerpaamik 70 %-it angullugit amerlanerulersinneqarnissaat qulamaarniarlugu.
4. Uumasogatigiit amerlavallaangitsut (1000-init ikinnerusut, tassa arnavissat piaqqiorsinnaasut 400-nit amerlanerunnigippata), tamakkiisumik illersorneqassapput, tassani kisitsisunik tunngaveqarluni nungusaataangitsumik piniarneqartarnerannut uppersaateqartoqangippat.
5. Ilisimasat pissarsiarineqarsinnaasut pitsaanerpaat tunngavigalugit aqutsinissamik aalajangiisoqartassaaq, tassani piniartunit takunnissimasunillu paasissutissat maluginiarneqarsimasullu atorneqarsinnaallutik.
6. Ilisimasat pissarsiarineqarsinnaasut pitsaanerpaat naammangippata, mianersortumik suleriuseqarneq atorneqassaaq, pingaartumik uumasogatigiit amerlavallaangippata. Nalorninartoqarnerusoqartillugu mianersomerunissaq pisariaqassaaq.
7. Uumasogatigiit nungungajassimasut ikilimasulluunniit piniarneqartarnerannik unitsitsivinneq amerliseqqinneqarnissaannut naammangippat aqutsinermi iliuuseqaqqinnissaq eqqarsaatigineqartariaqartoq nassuerutigisariaqarpoq.
8. Uumasunik tamanik nalilersuinermi siunissami nalilersuisarnissamut paasissutissanik piumasaqaateqartoqartassaaq.